Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Asiantuntijalausunto

17.4.2024

24-888

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

KAA 3/2023 vp

Sisäministeriön asiantuntijalausunto kansalaisaloitteesta koskien valvottua käyttötilaa huumeita käyttäville

1 Asia

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt 11.4.2024 sisäministeriöltä kirjallista asiantuntijalausuntoa ja asiantuntijaa kuultavaksi seuraavassa asiassa: KAA 3/2023 vp Valvottu käyttötila huumeita käyttäville (*kansalaisaloite*).

Kirjallinen lausunto tulee antaa 17.4.2024 kello 12 mennessä, ja kuuleminen valiokunnassa on 18.4.2024 kello 10.00.

Kansalaisaloitteessa (8.2.2022) ehdotetaan lainvalmisteluun ryhtymistä. Lainvalmistelun tarkoituksena olisi säätää laki, joka mahdollistaisi huumausaineiden käyttötilakokeilun. Kansalaisaloitteen mukaan huumausaineiden hallussapitoa ja käyttöä koskevat kriminalisoinnit estävät maailmalla tunnettujen käyttötilojen kokeilun ja vakiinnuttamisen Suomessa. Käyttötilakokeilua perustellaan pääasiassa huumekuolemien ja -haittojen ehkäisemisellä.

Ehdotettua konseptia kuvataan kansalaisaloitteessa seuraavasti:

> *Huumeiden käyttötilat ovat valvottuja tiloja, joissa sallitaan käyttää huumausaineita puhtaissa ja valvotuissa olosuhteissa. Ne täydentävät muita huumehaittoja vähentäviä toimintoja, ja niillä voi olla myönteisiä vaikutuksia suonensisäisesti huumeita käyttävien terveyden ja turvallisuuden lisäksi yleiseen järjestykseen ja julkisten tilojen siisteyteen.*

2 Lausunto

2.1 Yleistä

Aluksi sisäministeriö toteaa, että asia kuuluu pääasiassa sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan, ja tässä asiantuntijalausunnossa asiaa on arvioitu ainoastaan sisäministeriön ja erityisesti sisäministeriön toimialaan kuuluvan poliisitoimen tehtävien näkökulmasta.

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa muun muassa sosiaali- ja terveyspalveluista, terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisestä sekä sairauksien ja sosiaalisten ongelmien ehkäisystä. Tähän on vakiintuneesti katsottu kuuluvan esimerkiksi päihdehaittojen ja riippuvuuksien ehkäisy sekä huumausainepolitiikka. Sosiaali- ja terveysministeriö ja sen hallinnonala ovat siten parhaassa asemassa

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Sisäministeriö PL 26 00023 Valtioneuvosto	 Kirkkokatu 12 Helsinki	 0295 480 171 +358 295 480 171	 09 160 44635 +358 9 160 44635	 kirjaamo.sm@govsec.fi www.intermin.fi

tuottamaan tietoa esimerkiksi kansalaisaloitteessa viitatuista huumausaineiden käytöstä aiheutuvista haitoista sekä tehokkaista keinoista ja käytänteistä tällaisten haittojen ehkäisemiseksi.

Sisäministeriö ei periaatteellisesti ja kategorisesti vastusta (tai kannata) mitään yksittäistä päihdehaittojen ja riippuvuuksien ehkäisyssä käytettävää keinoa. Oleellista on, että valituttujen keinojen 1) toimivuudesta on riittävää tutkimusnäyttöä, 2) tutkimusnäyttö pätee myös Suomen olosuhteissa ja 3) tarkastelussa huomioidaan yksittäistä keinoa laajempi kokonaisuus. Valittujen keinojen tulisi olla yhteensopivia keskenään ja linjassa esimerkiksi kansallisen päihde- ja riippuvuusstrategian ja huumausainepolitiikan kanssa. Myös yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen sekä rikostorjuntaan liittyvät kysymykset tulisivat huomioida. Kyse on siten viimekädessä eri tekijöihin perustuvien **haittojen ja hyötyjen kokonaisarvioinnista** sekä poliittisista valinnoista.

Esimerkkinä kokonaisuuden huomioimisesta voidaan käyttää huumeiden käyttäjien hoitoon hakeutumisen edistämistä. Kansalaisaloitteessa viitataan Helsingin kaupungin vuonna 2019 julkaisemaan selvitystyöhön ja todetaan ”[v]alvottujen käyttötilojen myönteisiksi vaikutuksiksi listattiin mm. seuraavat: 6. käyttäjien edelleenohjaaminen päihdehoidon piiriin”.[1] Panostus käyttäjien hoitoon hakeutumisen edistämiseen ei ole mielekästä, jos samanaikaisesti hoitopaikkoja ei yksinkertaisesti ole tai hoitojärjestelmä ei muusta syystä toimi.

2.2 Käyttötilatoiminnan konkreettinen sisältö ja toteutustapa

Kansalaisaloitteessa ei kuvata mahdollisen käyttötilakokeilun varsinaista sisältöä ja toteutustapaa. Sisäministeriö on osallistunut sosiaali- ja terveysministeriön alkuvuodesta 2023 julkaiseman virkamiesselvityksen (Huumausaineiden käyttöhuoneet – Selvitys kokeilun edellyttämistä lainsäädäntömuutoksista) valmisteluun. Selvityksessä todetaan muun muassa, että ”[s]elvityksessä **ei ole arvioitu käyttöhuonekokeilun vaikutuksia poliisitoimeen, koska vaikutusten luotettava arvioiminen edellyttäisi tietoa käyttöhuonetoiminnan tarkemmasta sisällöstä ja toteutustavasta**”. Sama pätee myös nyt käsiteltävään kansalaisaloitteeseen.

Esimerkkinä käyttötilakokeilun sisällön ja toteutustavan merkityksestä voidaan käyttää käyttötilojen **sijaintipaikkoja ja lieveilmiöitä**. Kansalaisaloitteessa viitataan useasti Helsingin kaupungin vuoden 2019 selvitystyöhön, jossa todetaan käyttötiloihin liittyvistä lieveilmiöistä seuraavaa:

> *Käyttötilan mahdolliset lieveilmiöt voivat olla muun muassa huumekaupan lisääntyminen, huumeidenkäyttäjien kerääntyminen alueelle, meteli, roskaaminen, järjestyshäiriöt ja omaisuusrikokset, kuten polkupyörävarkaudet tai näpistely. Lieveilmiöihin voidaan vaikuttaa etukäteispainotteisesti käyttötilan henkilökunnan, siellä asioivien asiakkaiden ja poliisin aktiivisella yhteistyöllä sekä ympäristötyöllä.*
>
> *Alueen viihtyisyyden ylläpitämiseksi käyttötilan ympäristöön olisi jalkauduttava jatkuvasti näkyvän valvonnan, jalkautuvien/etsivien palveluiden ja vertaisasiantuntijoiden avuin. Huumausaineiden käyttäjiä voisi ohjata käyttötilaan, mikäli heidät kohdataan käyttöaikeissa julkisella paikalla.*[2]

Eri kaupunkien ja kuntien olosuhteet ovat kuitenkin olla siinä määrin erilaisia, että Helsingin kaupungin **havainnot ja johtopäätökset eivät välttämättä ole yleistettävissä koko Suomeen tai siirrettävissä yksittäisiin pienempiin kaupunkeihin**. Esimerkiksi lainattu viimeinen kappale on tulkittavissa siten, että lieveilmöitä torjuttaisin ilmeisesti muun ohella poliisin jatkuvalla näkyvällä valvonnalla ja jalkautumisella. Näiltä osin huomioitava, että Helsingissä on paljon poliisimiehiä varsin rajatulla maantieteellisellä alueella. Suuremmista tehtävämääristä huolimatta tämä mahdollistaa erityyppisen toiminnan kuin maantieteellisesti laajoilla poliisilaitoksilla, joissa on vähemmän poliisimiehiä. Sama pätee myös ulkomaisiin kokemuksiin ja tutkimuksiin ja niiden siirrettävyyteen Suomeen. Näin ollen **käyttötilakokeilua ei ole perusteltua rakentaa sellaisen oletuksen varaan, jossa lieveilmiöiden torjunta perustuisi merkittävissä määrin poliisin näkyvään ja jatkuvaan valvontaan.**

---

[1] Valvotun huumeidenkäyttötilan selvitysryhmä, selvitystyö, Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimiala 1.2.2019, s. 4.
[2] Valvotun huumeidenkäyttötilan selvitysryhmä, selvitystyö, Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimiala 1.2.2019, s. 11 - 12.

2.3 Sisäministeriön asiantuntijan kanta

Tällä hetkellä käytettävissä olevilla tiedoilla kansalaisaloitteen mukaista ehdotusta ei ole perusteltua kategorisesti vastustaa tai kannattaa. Kannan muodostaminen edellyttäisi ennen kaikkea tarkempaa tietoa käyttötilatoiminnan konkreettisesti sisällöstä ja toteutustavasta. Myös laajempi kokonaisuus tulisi huomioida kansalaisaloiteessa esitettyä tarkemmin.

Mikäli kansalaisaloitteessa ehdotettuun lainvalmisteluun ryhdytään, **sisäministeriö pitää erittäin tärkeänä seuraavien lähtökohtien huomioimista:**

- Käyttötilaa koskevan sääntelyn tulisi olla täsmällistä ja tarkkarajaista siten, että kielletyn ja sallitun toiminnan raja on mahdollisimman selkeä.

- Käyttötilatoimintaa ja siihen mahdollisesti liittyviä lieveilmiöitä tulisi pystyä valvomaan ja torjumaan tehokkaasti poliisin ja/tai muun toimivaltaisen viranomaisen resursseilla ja toimivaltuuksilla. Esimerkiksi poliisin jatkuva tai toistuva näkyvä valvonta on Suomen olosuhteissa epärealistinen edellytys.

- Käyttötilatoiminta ei saisi lisätä huumausaineiden kysyntää tai tarjontaa taikka edistää vakavaa ja järjestäytynyttä huumausainerikollisuutta.

Lopuksi sisäminin isteriö tuo esille, että Onnettomuustutkintakeskus on tehnyt teematutkinnan (T2023-S1) otsikolla Nuorten tapaturmaiset huumekuolemat vuonna 2023. Sisäministeriön käsityksen mukaan tutkinnan loppuraportti ei ole vielä valmis, mutta valmistuttuaan raportin tulokset voivat antaa valiokunnalle merkityksellistä lisätietoa tehokkaista keinoista ehkäistä nuorten huumekuolemia. Oleellista esimerkiksi on, päätyykö Onnettomuustutkintakeskus suosittelemaan käyttötiloja tai vastaavia järjestelyjä.

Poliisiylitarkastaja Sami Nevalainen

Liitteet -

Jakelu Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta (StV@eduskunta.fi)

Tiedoksi Sisäministeri Mari Rantanen
Sisäministeriö, erityisavustaja Timo Kerttula
Sisäministeriö, erityisavustaja Piia Manninen
Sisäministeriö, erityisavustaja Maria Paaso
Sisäministeriö, johtava asiantuntija Katarine Lindstedt
Sisäministeriö, johdon sihteeri Jaana Söderman
Sisäministeriö, johdon sihteeri Tiina Landström
Sisäministeriö, oikeusasiat
Sisäministeriö, osastopäällikkö Tomi Vuori
Sisäministeriö, poliisijohtaja Stefan Gerkman
Sisäministeriö, poliisijohtaja Hannele Taavila
Sisäministeriö, lainsäädäntöjohtaja Katriina Laitinen
Sisäministeriö, lainsäädäntöneuvos Tiina Ferm
Sisäministeriö, poliisiosasto